

מסורת הש"ם

א) פסחם מג. סוכה כח. יצמות פד: קדושין לה. תמורה ב: מדה מחג. ג) נסחכות מהל. ונסהדרין ג. שטעות לגל. א) ולקמן מהל: ד) ולקמן לגל. א) ולעיל י: ולקמן גג: א) ולקמן טז: א) וסוכה נד: ושר: א) ולקמן כו. מח: א) ט) ונדרשית כג: א) וז"ל הדד, א) וז"ל חזון, א) ומגינה ד, א) טז: א) שור שנגח ד' וז'. חליג, א) וינתנו מדרגס הסם נקד מנמי וללות, א) ג"א דדרשין: ר"מ, ונר' מוספות שבוטות טט: ד"ה שטעות, ומוספות יצמות מה: ד"ה מי וגיטין פח: ד"ה ולא ויהד נ ד"ה כל העשר,

הגהות הב"ה

א) גמ' מכל טעלת האדם השוה: ב) שם דבר מזה: משלם סופר:

גליון הש"ם

גמ' וצריכי. ער תשובת מהריב"ל ח"א סימן כג דר"ד: שם סתם שוורים לאו בחוקת שימור. ער לקמן דף מה ע"ב חז"ה נחוקת שימור: שם קנסא קברר סתם. ער לקמן דף כד ע"א חס' ד"ה השתא: חז"ה ד"ה אי וכו' ובפרק החלייל. ע"ש ויבטור: ד"ה כי משום וי"ע:

רבינו חננאל

בני חורין. למעוטי נכבדים. בני ברית. למעוטי גוים. וצריכא כו: והנשים בכלל הנזק. מנהגי מיל, ופשטין דמאוריית' השוה הכתי' אשה לאיש לכל נענישן שבתורה ולכל מיתות דינן שבתורה ולכל מיתות שבתורה. וצריכין כו: והניזוק והמוזיק בתשלומין. איתמי' רב פפא אמ' פלגו ניוקא ממונא, סתם שורים לאו בחוקת (שומר) (שמוד) קיימי. פי' לאו בחוקת שמורין אלא צריכין שומר לשמור, וכיון שלא שמרם יש מן הדין לשלם מה שהיוזק. ורחמי' חס עליה דאכתי לא איעד תורה. רב הונא דרבי בריה דיהושע אמ' פלגו ניוקא קנסא סתם שורים בחוקת (שומר) (שמוד) קיימי. כלומ', כשמורין הן, אינם צריכים שומר לשמורם כי תרבות, ולא הווירה התורה לשמור אלא המועד שני בו ולא ישמורנו בעליו. ובדין דלא לישלם כלל, ורחמי' קנסיה כי היכי דינטריה לתורה. תנן הניזוק והמוזיק בתשלומין. קשיא למאן דאמי' קנסא הלא הוא אמ' קנסא קנס רחמי' הניזוק דמדינתא לא מוחיב מדי, והיאך תנן כי המזיק גם הניזוק משלם, השתא דלאו דידיה שקיל, בתשלומין איתא. ופרקי' כי קתיי דניזק איתיה בתשלומין, בפחת נבילה. ח' בנן עונש שור ששור מתחיל לשרי שיה נמצא הנזק ק' וזו שתייב המזיק לשלם לניזק ב' וזו,

בני חורין. שיהו העדים בני חורין ובני ברית: **עבד אין לו יחס**. דלמרינן בפרק הבא על יצמתו (יצמות דף סג). הכל מודים בעבד שאין לו יחס כדכתיב(ט) עם החמור עם הדומין לחמור: **נכרי יש לו יחס**. כדמפרש התם דכתיב (מ"א טו) הדרימונ^ו בן טבדימונ בן יסחאל: **עבד כנעני שייך במלות שהנשים חייבות בהן דגמר לה לה מאשה^ט: לפניהם**. כולן בכלל: **קמייסא**. איש או אשה כי יעשו דמשמעו בקרבן: **הסם הוא דחס רחמנא עלה**. דתיהוי כאיש לענין כפרה: **כי היכי דסיהוי לה חיוסא**. דאי לא הואי בכלל דינין הוי פרשי תגרי מינה: **איש דצר מזה**. משלם בעל השור כופר ליורשים משום דנתייה ממונות: **ממונא**. דין הוא שישלמנו ואינו קנס ונפקא מינה דאי מודה מקמי דלתו סהדי לא מיפטור: **לאו בחוקס שימור קיימי**. שרגילין בנגיחה וצריכין שמירה: **בששלומין**. משמע דשיניהן מפסדי ממונן בשלומין שזה משלם מחלה וזה מפסיד מחלה: **דשייד ניוק בששלומין**. כלומר מפסיד ממה שהיה ראויו לו דעני למשקל כוליה שזה פשע בשורו שלא שמר: **בששלומין איסיס**. בתמיה דמשמע שמפסיד מדינו: **לפסח נצילה**. דכל פחת נצילה דניזק הוא והיינו דשייד ניוק בששלומין שאפילו אותו קנס שזיכתה לו תורה אינו נוטל כולו: **הא סנא ליה רישא**. חבתי בשלומי נזקו וקמתי עלה בשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בצנייה ואמרינן לא נכרכא אלא לפחת נצילה: **מגופו**. ואם אינו שזה חצי נזק מפסיד הניזק כדכתיב (שמות כח) וחזו את כספו: **מן העלויה**. אם אינו שזה כנגד כל הנזק נוטל נכסים מציתו: **ואם איסא**. דקנסא: **ליסני נמי הא**. שחצי נזקו של תם קנס ואינו משלם ע"פ ענינו ומועד הוי ממונן ומשלם ע"פ ענינו: **חצי כופר**. מועד ושהמית את האדם משלם כופר ליורשים ותם אפילו חצי כופר לא משלם: **רבי יוסי הגלילי היא דאמר**. בפרק שור שנגח את הפרה^ט (לקמן דף מג). תסס משלם חצי כופר וליכא שיעור דאי משום דהאי משלם כופר שלם והאי לא משלם אלא פלגא כופר לאו שיעורא הוא דהא מני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל:

פסחא דאורייתא דהיינו פסחא דאורייתא

פסחא דאורייתא דהיינו פסחא דאורייתא

מטפלין בנבילה **חדא בתם** **משום דאכתי לא אייעד אבל מועד אימא לא ואי** **אשמעינן מועד משום דקא משלם כוליה אבל תם אימא לא צריכא ת"ש** **ימה בין תם למועד** **ושהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא ליתני נמי הא** **יתם אינו משלם ע"פ עצמו** **ותנא ושייר מאי שייר דהאי שייר** **השייר חצי כופר אי משום חצי כופר לאו שיעורא הוא הא מני** **רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר ת"ש המית**

מטפלין בנבילה **חדא בתם** **משום דאכתי לא אייעד אבל מועד אימא לא ואי** **אשמעינן מועד משום דקא משלם כוליה אבל תם אימא לא צריכא ת"ש** **ימה בין תם למועד** **ושהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא ליתני נמי הא** **יתם אינו משלם ע"פ עצמו** **ותנא ושייר מאי שייר דהאי שייר** **השייר חצי כופר אי משום חצי כופר לאו שיעורא הוא הא מני** **רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר ת"ש המית**

משום איבוד נשמה חס רחמנא עלה ולא איירי בנאשה שהמיתה שתתחייב כמו איש: **משום** **בפרה חס רחמנא ע"ה**. וא"ת אם לא הוקשו לענין עונשין כלל כ"ש דהוה חס עלה טפי שלא היה צה עונש ולא היתה נרכזה כפרה כלל וי"ל דלצטריך קרא לעונשים

לא נצרכא אלא לפחת נבי"ה. אע"ג דשקיל דללו דידיה מ"מ כיון דזכייה ליה רחמנא חצי נזק חשבינן ליה דליתיה בששלומין מה שפחת נצילה עליו ולא מצי א"ל לניזיק קרנא דתורק קצירא ציה כדפי' לעיל וי: ד"ה לא נצרכא: **אי משום חצי כופר לאו שיעורא הוא**. פי' דליקשי למי"ד פלגא נזקא ממונא מאי שייר דהאי שייר דלא שייר אלא חצי כופר דהא מני ר' יוסי הגלילי היא דלאו שיעורא דכ"ג איכא פרק שלשה מינין (מיר דף נח): ^ו ובפרק החלייל (סוכה דף נד): **הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר**. והא דמועד משלם כופר שלם ותם חצי כופר לאו שיעורא הוא דהא תנא תם משלם חצי נזק ומועד משלם ג"ש וכופר בכלל וא"ת אכתי ליתני דמועד משלם כופר חצי כופר לאו שיעורא ותם כשהוא בסקילה ותם כשהוא בסקילה פטור אפילו לרבי יוסי הגלילי דהציאהו לצית דין וישלם

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

טו.

השוה הכתוב אשה לאיש. היינו דוקא היכא דהפרשה נאמרה בלשון זכר כי היא דריש תמורה (דף ב:). דפריך אמאי איצטריך רבוי לענין תמורה לפי שהפרשה נאמרה בלשון זכר והא השוה הכתוב אשה לאיש אצל היכא דכתיב איש צהדיא ודאי התם נריך רבוי כהיא דפרק ארבע מיתות (פסהדרין סו). איש כי יקלל אין לי אלא איש אשה מניין וא"ת לקמן בשור שנגח ארבעה וחמשה (דף מד: ושם ד"ה שור האשה) דלמר שור שור שצעה להציא שור האשה גבי שור שהמית אמאי איצטריך רבוי הא התם לא כתיב איש ואע"ג דכתיב גם בעליו יומת אינו אלא לשון זכר בעלמא ואומר ר"ת^א (דמקשינן) התם נגיחה למיתה ונגיחה למוקין והוה ילפינן מוקין דכתיב צהו (שמות כח) איש כי יגורף שור איש למעוטי אשה אי לאו רבוי דקרא:

אישך תשים פניהם השוה הכתוב אשה לאיש. מיתה הא לפניהם לא איירי אלא בכשרים לדון דכן דרשין בפרק בתרא דגיטין (דף פח: ושם) לפניהם ולא לפני הדיוטות ואשה פסולה לדון דתנן בפרק צא סימן (מדה דף מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד כדלמרינן בהסוול (לקמן דף פח). ובפרק שבעות העדות (שטעות דף ג.) וי"ל דהיא דפרק צא סימן (מדה ד' מט:). כאש איירי כלומר כל איש הכשר לדון כשר להעיד ומדכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל בדצורה אין להציא ראייה דאשה כשירה לדון דשמא היו מקבלין אותה עליהם משום שכניה וא"ת בגיטין (ד' פח:). דרשין לפניהם למעוטי הדיוטות והכא דרשין לרצות אשה וי"ל דהתם ממעט משום דלפניהם קאי אאלהים דכתיב צרפשה וא"ת צלל לפניהם תיפוק ליה דבעינן מומחים מאלהים ויש לומר דלפניהם איצטריך לכל דבר עישוי וכפיהי אף על פי שאינו דין דעני מומחין וכן מוכח בפ"ק פסהדרין (דף ו:). דדרש מאשר משים אלו כלי הדיינין^ט: **והחמיר איש או אשה**. מיתה דקרא קמא כי יגח שור את איש או את אשה ה"ל הכא לאתוי דמקרא דוהמית איש דרשין בשור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מג:). מה איש נזקיו ליורשיו כו' והכי איתא התם והמית איש או אשה אמר ר' עקיבא וכי מה צא זה ללמדנו לחייב על אשה כאיש הרי הוא אומר כי יגח שור וכו' אלא להקיש אשה לאיש מה איש נזקיו ליורשיו כו':

כלל מיתות. כלומר שחייבין עליהם מיתה או כופר כמו על האיש דצהכי איירי קרא דוהמית איש או אשה ובסמוך נמי קאמר **כלל בפרה חס רחמנא ע"ה**. וא"ת אם לא נצרכא כדכתיב צהכי כגון עריות שיש להן כפרה: **לא נצרכא אלא לפחת נבי"ה**. אע"ג דשקיל דללו דידיה מ"מ כיון דזכייה ליה רחמנא חצי נזק חשבינן ליה דליתיה בששלומין מה שפחת נצילה עליו ולא מצי א"ל לניזיק קרנא דתורק קצירא ציה כדפי' לעיל וי: ד"ה לא נצרכא: **אי משום חצי כופר לאו שיעורא הוא**. פי' דליקשי למי"ד פלגא נזקא ממונא מאי שייר דהאי שייר דלא שייר אלא חצי כופר דהא מני ר' יוסי הגלילי היא דלאו שיעורא דכ"ג איכא פרק שלשה מינין (מיר דף נח): ^ו ובפרק החלייל (סוכה דף נד): **הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר**. והא דמועד משלם כופר שלם ותם חצי כופר לאו שיעורא הוא דהא תנא תם משלם חצי נזק ומועד משלם ג"ש וכופר בכלל וא"ת אכתי ליתני דמועד משלם כופר חצי כופר לאו שיעורא ותם כשהוא בסקילה ותם כשהוא בסקילה פטור אפילו לרבי יוסי הגלילי דהציאהו לצית דין וישלם

עין משפט ונר מצוה

קנב א ב מיי פ"ח מהלכות זקיק ממון הלכה ג' ועיין בהשגות ונצמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן מח סעף א:

קנב ג מיי פ"ב מהל' שפירות הלכה ו' ומיי פ"א מהלכות גניבה הל"ו ופי' ח מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לארין קצה טור ש"ע ח"מ ס' שטת סעף א וסימן שצ סעף א:

קנב ד מיי פ"ב מהל' זקיק ממון הל' ז' ופי' מהלכות פסהדרין הלכה ט סמג עשין סו ז' וטוש"ע ח"מ סימן ט' סעף ב:

קנב ו מיי שם פ"א הלכה ז' סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפט סעף ט:

קנב ז מיי שם פ"ב הלכה ח' ופי' מהלכות גניבה הלכה י:

קנב ח מיי פ"י מהל' זקיק ממון הלכה ב' סמג עשין סו:

תורה אור השלם

- דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מקל חטאת האדם למעל מעל בך ואצטמה הקפץ יהודה:
- ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: שבות כא א
- ואם שור נגח הוא ממחל שלשם והועד בבקליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה יהיוד יסקל וגם בעליו יקורו:

מוסף רש"י

חובא בסוק הסכת

רבינו חננאל (המשך)

וזוה האמור ומכרו את השור החי וחצו את כספו. שלמה. כלומ' הנזק שהזיק החי במת. ואם היתה הנבילה שוה בשעת נגחתו לה' ק' וזו ועכשיו בשעת התשלומין שוה פ' וזו הגז פחתה הנבילה כי זו זו הפחיתות על הניזק היא, וזוה ששינו הניזק איתיה בתשלומין. ואקשי' פחת נבילה תנינא תשלומי נזק מלמד שבעלים מטפלין בנבילה. ופרקי', חדא בתם וחדא במועד. וצריכא כו'. ת"ש מה בין תם למועד, אלא שתם משלם חצי נזק מגופו, ומועד משלם נזק מן העליה. ואם איתא דפלגו ניוקא קנסא ליתני נמי הא תם אינו משלם על פי עצמו, דהא דלרבי הכל היכא דליכא שהדי ומודה בקנס, פטור. ופרקי', תנא ושייר. ומאי שייר דהאי שייר. שייר חצי כופר, דתנן שור שנגח את האדם ומת, מועד משלם כופר ותם פטור מן הכופר. אי משום הא לאו שיעורא היא, דהא דתנינן לקמן מה בין תם למועד כו'. ויוסי הגלילי היא דסבר תם משלם חצי כופר.